

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ БАНКІВСЬКИХ ПРАВОВІДНОСИН В УКРАЇНІ

Тамара Чернадчук, доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри адміністративного та інформаційного права Сумського національного аграрного університету

Анотація.

У статті на підставі проведеного дослідження з'ясовано, що проблемою сучасного законодавства, що регулює відносини у сфері банківської діяльності є відсутність системності у визначенні поняття банківської таємниці та відсутність законодавчого визначення поняття банківської інформації, її чіткої класифікації та встановлення правового режиму кожного виокремленого виду банківської інформації. Звернено увагу на необхідність вироблення єдиного підходу в уточненні права на банківську інформацію і особливо банківську таємницю як особливого комплексного інституту, підстав та порядку обмеження права на банківську таємницю, охорони та захисту цього права при здійсненні повноважень власниками та користувачами банківської таємниці, особливо в сучасних умовах розвитку світового ринку фінансових послуг з характерною для нього транснаціональною фінансовою злочинністю. Підкреслено, що проблемою на погляд автора, є проблеми правового регулювання інформаційно-банківських відносин. Зазначено, що правове регулювання інформаційних відносин у банківській сфері потрібно здійснювати у двох напрямках: тактичному та стратегічному. При цьому, вирішення першого завдання передбачає внесення змін до чинного інформаційного та банківського законодавства України, в т.ч. щодо гармонізації національного і європейського права. Вирішення стратегічного завдання передбачає вироблення сучасної інформаційної ідеології, формування сучасної інформаційної політики у банківській сфері з урахуванням не лише вітчизняних, а й світових тенденцій.

Проведене дослідження проблемних питань банківської таємниці та банківської інформації дозволяє зробити наступні висновки. По-перше, при

вдосконаленні правового регулювання правовідносин, пов'язаних з банківською таємницею необхідно враховувати три аспекти. Законом має бути визначено вичерпний перелік відомостей та інформації, що становлять банківську таємницю та технічних засобів її захисту; , оскільки банківська таємниця є одним із елементів правового режиму, то має бути визначене обмежене коло осіб, докладно врегульовані процедури збереження, використання та захисту відомостей (інформації), що становлять банківську таємницю, а також питання застосування спеціальних технічних засобів захисту; забезпечення дотримання вимог щодо банківської таємниці повинно знаходитися в площині системи правових засобів, які встановлюються законодавством з метою належного захисту прав клієнтів. По-друге. банківська інформація – це будь-які відомості, безпосередньо або опосередковано пов'язані із банком, банківською діяльністю та банківською системою, які необхідні при прийнятті відповідного рішення банком або клієнтом. У вузькому розумінні, банківську інформацію можна розглядати як відомості про банк та його діяльність. По-третє, Гармонізація систем національного і європейського права не може здійснюватися механічним перенесенням норм та стандартів у національну систему права, в ході інтеграційних процесів потрібно враховувати національні особливості. Потрібно враховувати таку особливість банківської діяльності, а в першу чергу це стосується банківської інформації та інформаційних процесів, як прагнення до уніфікації та стандартизації. Серед основних чинників гармонізації банківського законодавства повинна стати уніфікація банківської термінології, без якої неможливо досягти відповідності та узгодженості у правовій сфері.

Ключові слова: банківська таємниця, банківська інформація, власник банківської таємниці, зберігач банківської таємниці, одержувач банківської таємниці.

MODERN STATUS AND PROSPECTS OF INFORMATION BANKING LEGAL RELATIONSHIPS DEVELOPMENT IN UKRAINE.

Tamara Chernadchuk

Annotation

In the article on the basis of the conducted research was founded that the problem of modern legislation in the bank sphere there is a lack of consistency in the definition of bank secrecy and the absence of a legislative definition of banking information, its clear classification and the establishing legal regime singled out each type of bank information. Also was underlined that it is necessary to make the common approach in clarify the law on banking information and especially banking secrecy as a special complex institution, grounds and procedure which are restricted the banking secrecy, security and protection of the rights in the exercise of powers of owners and users of banking secrecy, especially in modern conditions of world market of financial services development with the typical for it transnational financial criminality.

The author underlines that there are problems with legal regulation in information banking relationships. It is stated that legal regulation in informative relationships in bank sphere is necessary to make in two directions: tactical and strategic. Thus, solving the first task involves the modification of the current information and banking legislation of Ukraine, including on the harmonization of national and European law. Solving the strategic task provides to make modern information ideology, formation modern informative policy in bank sphere including not only national but the world tendencies.

The fulfilled research of problematic questions of banking secrecy and information let us make the following conclusions. Firstly, in improving the legal regulation of relations related to bank secrecy is necessary to consider three aspects. By the law must be defined exhaustive list of data and information

constituting bank secrecy and technical means of protection; since the bank secrecy is one of the elements of the legal regime, it should be specified restricted circle of persons closely regulated procedures conservation, use and protection data (information) which are made the bank secrecy and also items of applying special technical protection equipment; ensure compliance with banking secrecy must be in the plane of the system of legal remedies that are established by law for the proper protection of the rights of clients. Secondly, bank secrecy it is any data directly or indirectly related to the bank, the banking activities and the banking system, which are necessary in taking appropriate decision by the bank or by the client. In a narrow sense, banking information can be seen as information about the bank and its activities. Thirdly, harmonization of system of national and European law can not be implemented mechanically transfer of norms and standards in the national system of law, during the integration processes it should be taken national peculiarities. You must take into account a feature of banking activities, and in particular this applies to bank information and information processes, such as the desire for unification and standardization. Among the main harmonization factors of banking legislation should be the unification of banking terms, without which it is impossible to achieve conformity and consistency in the legal field.

Key words: *bank secrecy; bank information; bank secrecy owner; bank secrecy keeper; bank secrecy recipient.*

Постановка проблеми

Стратегії інтеграції України у Світове співтовариство, становлення її як демократичної, соціально-орієнтованої, правової держави ставить одним із першочергових завдань проведення правової реформи, яка б передбачала, зокрема, приведення національного законодавства у відповідність до норм та вимог міжнародного права. Зближення правових систем зумовлює розроблення теорії щодо реалізації, вимагає переосмислення положень міжнародного права шляхом синтезування ідей відповідних правових

напрямків, в тому числі і в сфері інформаційно-банківської діяльності. Перспективи розвитку вітчизняної банківської системи в сучасних умовах обумовлюються не лише рівнем українського законодавства та якістю правової системи, але великою мірою повнотою врахування вимог і норм міжнародно-правових інституцій, і в першу чергу Європейського Союзу. Наразі йдеться про систему фінансово-правових засад, завдяки яким узгоджуються ключові принципи та законодавчі норми щодо загальних правил функціонування та розвитку банківської сфери в Україні.

Слід зазначити, що проблемою сучасного законодавства, що регулює відносини у сфері банківської діяльності є відсутність системності у визначенні поняття банківської таємниці та відсутність законодавчого визначення поняття банківської інформації, її чіткої класифікації та встановлення правового режиму кожного виокремленого виду банківської інформації. За чисельністю значень і функцій, які може мати інформація при обігу в соціальних системах, вона може виступати не лише як джерело інформування про події та явища банківсько-правової дійсності та отримання знань, а й як таємниця, за посередництвом якої обмежується доступ до інформації, отримують захист державні та комерційні секрети. Ще одною проблемою можна визнати необхідність вироблення єдиного підходу в уточненні права на банківську інформацію і особливо банківську таємницю як особливого комплексного інституту, підстав та порядку обмеження права на банківську таємницю, охорони та захисту цього права при здійсненні повноважень власниками та користувачами банківської таємниці. Основною проблемою на наш погляд, є проблеми правового регулювання інформаційно-банківських відносин в умовах сучасної України. Вдосконалювати правове регулювання інформаційних відносин у банківській сфері потрібно у двох напрямках: тактичному та стратегічному.

Вирішення першого завдання передбачає внесення змін до чинного інформаційного та банківського законодавства. Вирішення стратегічного завдання передбачає вироблення сучасної інформаційної ідеології,

формування сучасної інформаційної політики у банківській сфері з урахуванням не лише вітчизняних, а й світових тенденцій.

Результати дослідження

Вирішення тактичного завдання передбачає внесення змін до інформаційного та банківського законодавства. На нашу думку, Закон України „Про банки і банківську діяльність” необхідно доповнити окремою главою „Банківська інформація”. У цій главі має бути надано визначення поняття банківської інформації; визначені види банківської інформації; окреслено коло суб’єктів та їх правовий статус; принципи інформаційної діяльності у банківській сфері; порядок надання, користування та збереження банківської інформації; спеціальні інформаційні режими; питання захисту банківської інформації та відповідальність за порушення законодавства.

Аналіз чинного законодавства дозволяє зробити висновок про те, що банківська таємниця належить до такого виду інформації як інформація з обмеженим доступом. За загальним правилом, банківською таємницею є інформація щодо діяльності та фінансового стану клієнта, яка стає відома банку в процесі обслуговування клієнта та взаємовідносин з ним чи третіми особами при наданні послуг банку. Частиною 2 статті 60 Закону України „Про банки і банківську діяльність” надано неповний перелік відомостей, які становлять банківську таємницю. Крім перерахованих відомостей у цій частині статті банківську таємницю становить інформація, яка залишилася у банку після смерті особи. Такий висновок можна зробити, виходячи із змісту ст. 62 цього закону, де зазначається, що довідки по рахунках (вкладах) у разі смерті їх власників надаються банком особам, зазначеним власником рахунку (вкладу) в заповідальному розпорядженні банку, державним нотаріальним конторам або приватним нотаріусам, іноземним консульським установам по справах спадщини за рахунками (вкладами) померлих власників рахунків (вкладів) [Закон України. 07.12.2000 № 2121- III]. Банківську таємницю становить й інформація про клієнтів інших банків, навіть у випадках, якщо їх імена (найменування) зазначені у документах,

угодах та операціях клієнта, оскільки ст. 62 закону про банки банкам заборонено надавати таку інформацію. Таким чином, проведений системний аналіз законодавства, що регулює інформаційні банківські відносини свідчить про те, що перелік відомостей, які становлять банківську таємницю, потрібно розширити. На нашу думку, ч. 2 ст. 60 Закону України „Про банки і банківську діяльність” потрібно доповнити такими пунктами:

„Банківською таємницею, зокрема, є:

9) персональні дані про діючих клієнтів банку, отриманими банком офіційно;

10) відомості про майно, яке перебуває на зберіганні банку (про власника майна, перелік майна та його вартість, види банківського збереження);

11) інформація про осіб, які хотіли стати клієнтами банку, але за наявності певних причин ними не стали;

12) інформація про клієнтів, які припинили свої відносини з банком.”

Потребують більш докладного правового регулювання питання охорони та захисту інформаційних прав суб’єктів інформаційних банківських правовідносин і, в першу чергу, стосовно банківської таємниці. Охорона інформаційних прав реалізується застосуванням відповідних засобів захисту.

Важливе значення для захисту інформаційних прав суб’єктів банківських правовідносин має спосіб їх захисту. Загальні способи захисту цивільних прав визначені ст. 16 Цивільного кодексу України, [Tsyvilnyy Kodex Ukrainy vid 16.01.2003r. № 435-IV] але не усі з них можуть бути застосовані щодо захисту суб’єктивних інформаційних прав. У банківській сфері можуть бути застосовані такі цивільні способи захисту суб’єктивних інформаційних прав як визнання права на банківську інформацію, якщо воно порушено чи оскаржується; припинення дій, що порушують суб’єктивне інформаційне право; вчинення позитивних дій, які спрямовані на усунення наслідків порушення і забезпечують відновлення права; відшкодування шкоди; визнання банківського правочину недійсним; визнання незаконними

рішення, дій чи бездіяльності органу державної влади або органу місцевого самоврядування, їх посадових осіб.

Стосовно захисту банківської таємниці можуть бути застосовані такі способи: визнання права на банківську таємницю; припинення дій, які ведуть до порушення режиму банківської таємниці; відшкодування шкоди, заподіяної розголошенням чи неправомірним використанням банківської таємниці; незастосування судом акту державного органу, який суперечить закону; відшкодування шкоди. З метою забезпечення ефективного захисту банківської таємниці потрібно чітко законодавче визначення суб'єктів інформаційних банківських відносин у Законі України „Про банки і банківську діяльність”. Верховний суд України за результатами узагальнення судової практики запропонував такі дефініції:

„власник банківської таємниці – клієнт банку, якій у відносинах з банком надає йому відомості, що становлять банківську таємницю;

утримувач банківської таємниці – особа, яка при виконанні своїх обов'язків, отримує, зберігає та використовує відомості, які становлять банківську таємницю. Утримувачами банківської таємниці є Національний банк України, банки, органи державної влади, перелік яких надано в п. 2-6 ч. 1 ст. 62 закону про банки.” [Uzagalneniya Verhovnogo Sudu Ukrainy vid 21.12.2009r.]

Така пропозиція Верховного Суду України заслуговує на увагу, але потребує уточнення. На нашу думку, запропонований суб'єкт – утримувач включає в себе банк, як зберігач інформації та інші державні органи як одержувачі і, деякою мірою – зберігачі банківської таємниці, а у більш ширшому розумінні банківської інформації. Тому, уявляється доцільним виокремити серед суб'єктів такі групи: власник банківської таємниці, зберігач банківської таємниці та одержувач банківської таємниці.

Власник банківської таємниці – це особа (фізична чи юридична), яка у відносинах з банком надає відомості, що становить банківську таємницю.

Зберігач банківської таємниці – це банківська чи інша установа, яка при виконанні своїх обов’язків, отримує, зберігає та використовує відомості, які становлять банківську таємницю.

Одержувач банківської таємниці – це визначена банківським законодавством особа, яка з метою реалізації повноважень отримує та використовує відомості, що становлять банківську таємницю.

Визначення юридичної сутності категорії „банківська таємниця” є важливим не лише з теоретичної, а й практичної точок зору, оскільки банківські працівники щоденно стикаються з питаннями застосування правових норм, які забезпечують охорону відомостей, що становлять банківську таємницю.

Слід зауважити, що запропоноване вище виділення видів суб’єктів банківської таємниці має досить умовний характер, але в конкретних банківських правовідносинах визначає правовий статус суб’єкта. Стосовно інформаційних банківських правовідносин, об’єктом яких є відкрита банківська інформація, то потрібно вести мову про двох суб’єктів: власник відкритої банківської інформації та одержувач цієї інформації.

Здійснення банківських операцій та в цілому банківської діяльності передбачає отримання, переробку, зберігання та використання економічної, організаційної, статистичної, правової та іншої інформації, яка необхідна для прийняття управлінських, фінансових та інших рішень. Крім того банківським законодавством передбачено підстави та порядок надання банком окремих видів інформації (відомостей). Тому постає проблема визначення сутності банківської інформації.

У загальному вигляді під банківською інформацією розуміється будь-які відомості про банк та його діяльність, які можуть вплинути при прийнятті рішення про вибір банку для обслуговування [Oleynuk O.M. . М .: Yurist, 1997]. Таке узагальнене визначення потребує доповнення, зокрема банківська інформація повинна мати адресата, якими можуть бути потенційні клієнти або уповноважені державні органи (треті особи). Органи держави реалізують

свою компетенцію в інтересах суспільства, тобто в інтересах необмеженого кола потенційних клієнтів банку. Однак при прийнятті рішення ймовірним клієнтом вирішальне значення має не лише банківська інформація у класичному розумінні, а й інша фінансова, економічна, політична тощо інформація, аналіз якої впливає на прийняття рішення про вступ або не вступ у банківські правовідносини. Така інформація стосується зокрема економічного стану держави, наявність кризових симптомів, зовнішньоторговельний баланс, стан виконання бюджету, політична стабільність тощо.

Аналіз банківського законодавства дав підстави окремим авторам для висновку про те, що банківської інформації можна віднести сукупність відомостей, пов'язаних з статутними документами керівництвом банку; організаційно-правовою формою банківської установи; зовнішнім виглядом банківської установи та її службовців; видами та формами банківського обслуговування; кількістю та складом клієнтів; операціями по рахунках клієнтів; наявністю кореспондентських відносин; технічним забезпеченням банку. Такий підхід дозволив визначити банківську інформацію як відомості, які містяться в банківських документах або публічно оголошені банківською установою в порядку, передбаченому чинним законодавством України, і які стосуються її функціонування при здійсненні нею банківської діяльності[Starynskiy M.V., Legal Gazette Ukrainian Academy of Banking. - 2011]. На нашу думку, запропонований перелік видів інформації потребує уточнення, зокрема, незрозумілим є такий вид банківської інформації як „відомості про зовнішній вид банківської установи та її службовців”. Натомість, запропонований перелік потребує і доповнень, наприклад, відомості щодо банківських послуг; відомості щодо банківських операцій (перелік банківських операцій, наявність ліцензій), відомості щодо місця банку у банківській системі тощо.

Банківська інформація є різною за змістом, значенням та правовим режимом. Правова оцінка банківської інформації має враховувати

насамперед правові режими залежно від змісту та призначення її використання. В межах нашого дослідження значну увагу приділено банківській таємниці та банківській інформації з відкритим доступом (відкритій банківській інформації). Разом з тим, в межах банківської інформації існує і внутрішньобанківська інформація, дослідженню правової природи якої не приділялася увага в юридичній літературі. Основними вимогами щодо відкритої банківської інформації є відкритість та доступність. Відкритість банківської інформації означає обов'язок банку публікувати певні відомості для ознайомлення необмеженому колі осіб, надавати їх іншим особам, які звертаються до банку. При цьому пріоритет має надаватися саме ознайомленню необмеженому колу осіб, а не лише її наданню у договірних банківських відносинах. Доступність банківської інформації означає можливість її отримання будь-якою особою у встановленій формі. Інформація повинна надаватися у такій формі й такими способами, щоб будь-яка особа мала можливість її отримання, навіть не вступаючи у договірні банківські відносини.

В сучасних умовах розвитку світового ринку фінансових послуг з характерною для нього високою мобільністю коштів та швидким розвитком технологій платіжних операцій, засоби для відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом, а також їх анонімного захисту, податкових махінацій в деяких країнах чи на певних територіях роблять фінансову злочинність транснаціональною. Одним із напрямів, що сприяють боротьбі з такими негативними тенденціями є своєчасне і повне отримання інформації, яку прийнято відносити до банківської таємниці. Як наслідок, останнім часом зберігається загальносвітова тенденція до законодавчого обмеження недоторканості банківської інформації. Банківська таємниця в багатьох розвинених країнах, як Америки, так і Європи, стає все більш прозорою. В Конвенції Ради Європи про відмивання, виявлення, вилучення та конфіскацію доходів від злочинної діяльності та фінансування тероризму, яка була прийнята на міністерській конференції Ради Європи 16 травня 2005 р. у

Варшаві (Польща), розділ 2 глави III присвячений підрозділам фінансової розвідки (ПФР) та попереджувальним заходам. Відповідно до цієї Конвенції кожна Сторона вживає необхідних заходів для створення ПФР та забезпечення йому оперативного доступу до фінансової, адміністративної та правоохоронної інформації, яка потрібна для належного виконання його функцій, включаючи аналіз повідомлень про підозрілі операції. До глави IV вищезгаданої Конвенції, присвяченої міжнародному співробітництву, включені статті, що регулюють взаємне виконання запитів про надання інформації щодо банківських рахунків (стаття 17) та банківських операцій (стаття 18), а також про моніторинг банківських операцій (стаття 19) [Council of Europe.No.: 198]. Відповідно в 2006 році Україна ратифікувала вищезгадану Конвенцію з заявами і застереженнями Законом N 54-V (54-16) від 31.07.2006 р.. Таким чином, з метою координації дій в даній сфері, Україна взяла на себе зобов'язання, щодо сприяння діяльності ПФР, шляхом надання банками необхідної інформації. В свою чергу, з метою захисту прав та законних інтересів механізму протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму та забезпечення формування загальнодержавної багатоджерельної аналітичної інформації, що дає змогу правоохоронним органам України та іноземних держав виявляти, перевіряти і розслідувати злочини, пов'язані з відмиванням коштів та іншими незаконними фінансовими операціями, був прийнятий Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму» від 28.11.2002 р. № 249-IV. Слід констатувати, прийняття цього закону не вирішило проблему застосування в Україні міжнародних стандартів в сфері запобігання злочинам, пов'язаним з відмиванням коштів та інших незаконних фінансових операцій. В наслідок чого, 14 жовтня 2014 року Верховною Радою було прийнято Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового

знищення», який можна вважати першим кроком щодо прийняття міжнародних стандартів в сфері запобігання злочинам, пов'язаним з відмиванням коштів та інших незаконних фінансових операцій. Закон спрямований на захист прав та законних інтересів громадян, суспільства і держави, забезпечення національної безпеки шляхом визначення правового механізму протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, а також формування загальнодержавної багатоджерельної аналітичної бази даних для надання правоохоронним органам України та іноземних держав можливості виявляти, перевіряти і розслідувати злочини, пов'язані з відмиванням коштів та іншими незаконними фінансовими операціями [Закон України.14.10.2014 р. № 1702-VII]. Відповідно, вищезгаданий Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму» від 28.11.2002 р. № 249-IV втратить свою чинність.

Аналіз ситуації, яка сьогодні існує в Україні, дає змогу стверджувати, що з одного боку, обмежений доступ до інформації, що містить відомості про фінансово-економічний стан особи, відомості щодо комерційної діяльності особи, про стан та оборот коштів по її рахунках, забезпечує захист особистих та комерційних інтересів клієнта від зловживань з боку інших осіб шляхом недобросовісного використання отриманої у вільному доступі інформації. З іншого боку, обмежений доступ викликає певні ускладнення при здійсненні контрольно-перевірочної діяльності органів, що відповідають за формування та наповнення доходної частини Державного бюджету України, а саме: неотримання та/або несвоєчасне отримання відомостей про стан та оборот коштів на рахунках платників податків у період здійснення контрольних, у тому числі податкових, перевірок; отримання інформації, що становить банківську таємницю, із запізненням (після закінчення перевірки), що нівелює її значення та актуальність, а, можливо, і призводить до значних

втратах Держбюджету тощо. Національний банк України постановою № 267 від 14.07.2006 р. «Про затвердження Правил зберігання, захисту, використання та розкриття банківської таємниці» [Postanova Pravlinnya Natsionalnogo banku Ukrainy. №267.14.07.2006] затвердив і довів до територіальних управлінь НБУ та банків нові правила збереження банківської таємниці в Україні. Згідно з цією постановою банківська інформація може надаватися: за письмовим зверненням самого клієнта; за письмовою вимогою суду, а також відповідно до постанови суду; за запитами державних органів. Банк має право відмовити у розкритті інформації, що містить банківську таємницю, якщо за своєю формою або змістом вимога державного органу не відповідає вищезазначеним приписам. Відповідно, Податковий кодекс України п.73.3 ст.73 встановлює, що інформація на запит контролюючого органу надається Національним банком України, іншими банками безоплатно у порядку і обсягах, встановлених Законом України "Про банки і банківську діяльність" [Podatkovyy Kodex Ukrainy .02.12.2010. № 2755- VI]. В свою чергу, згідно з п. 4 ст.62 Закону України "Про банки і банківську діяльність" контролюючий орган на свою письмову вимогу має можливість отримати інформацію, яка обмежується наявністю банківських рахунків. При необхідності отримати інформацію про майно, зазначене у деклараціях підконтрольного суб'єкта, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру у зв'язку з проведенням перевірки їх достовірності, фіскальний орган змушений звертатися до суду [Zakon Ukrainy. 07.12.2000 № 2121- III].

Отже, отримання такої інформації ускладнене тим, що інформацію про обсяги та обіг коштів на рахунках, в тому числі про ненадходження у встановлені законом строки валютної виручки від суб'єктів підприємницької діяльності, контролюючі органи можуть отримати лише в судовому порядку. Отримання інформації у такий спосіб пов'язане із значними втратами часу, вірогідністю не виконання або несвоєчасного виконання рішень суду, що призводить до негативних наслідків у вигляді фінансових втрат бюджету та

надання платникам податків можливості ухилятися від належного виконання податкових (грошових) зобов'язань та перешкоджанню контролюючим органам правильно та повно визначити суми грошових зобов'язань, належних до сплати в бюджет платниками податків. Також неотримання або несвоєчасне отримання інформації, що становить банківську таємницю, створює можливість для деяких категорій платників податків ухилитися від сплати податків та уникнути фінансової відповідальності за таке ухилення. Своєчасний же доступ до банківської таємниці податковим органам під час проведення контрольно-перевірочних заходів дає змогу оперативно реагувати на порушення податкового законодавства, запобігати ухиленням від оподаткування та виведенню значних тіньових коштів за кордон, розширює можливості фіскальних органів у здійсненні ефективного контролю за сплатою податків та наповненню Державного бюджету України.

В свою чергу, країни Європейського Союзу прагнуть підсилити боротьбу проти податкових махінацій. З метою подолання негативних наслідків цього явища, в межах Європейського Союзу 15 лютого 2011 року була прийнята Директива Ради 2011/16/ЄС про адміністративне співробітництво у галузі оподаткування та скасування Директиви 77/799/ЄЕС, яка передбачає співробітництво між податковими адміністраціями держав-членів, в тому числі і обміном інформацією. Україна прагне тісного співробітництва з Європейським Союзом в даній сфері. Так, 7 жовтня 2014 року між Україною та Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) було підписано Меморандум про взаєморозуміння, який направлений на розвиток економічних та соціальних реформ в Україні, зокрема реформуванні податкової системи України, а також обміну податковою інформацією з іншими країнами.

Європейський Союз вживає рішучі заходи щодо боротьби з негативними тенденціями, що нажалі, спостерігаються в світовій фінансовій системі. Так, на саміті, що проходив 19-20 березня 2014 року, країни Європейського Союзу домовились про обмін інформацією по банківських клієнтах.

Відповідно, нові правила про більш широкий обмін банківською інформацією між країнами Європейського Союзу вступають в силу в 2016 році та доповняють діючу з 2015 року директиву Європейського Союзу про адміністративну співпрацю в цій сфері. Крім цього, 15 жовтня 2014 року Міністри фінансів країн Євросоюзу схвалили закон, згідно з яким у 28 країнах ЄС фактично ліквідована банківська таємниця.

Слід відзначити, що Україна також співпрацює з Європейським Союзом у банківській сфері, про що свідчать укладені угоди про партнерство з ЄС.

Висновки

Проведене дослідження проблемних питань банківської таємниці та банківської інформації дозволяє зробити висновок.

1. При вдосконаленні правового регулювання правовідносин, пов'язаних з банківською таємницею необхідно враховувати три аспекти. По-перше, законом має бути визначено вичерпний перелік відомостей та інформації, що становлять банківську таємницю та технічних засобів її захисту. У будь-якому разі не може становити банківську таємницю інформація про банк, його керівників та учасників (засновників) та інформація, що підлягає обов'язковому опублікуванню; інформація про умови надання кредиту; умови залучення вкладів. По-друге, оскільки банківська таємниця є одним із елементів правового режиму, то має бути визначене обмежене коло осіб, докладно врегульовані процедури збереження, використання та захисту відомостей (інформації), що становлять банківську таємницю, а також питання застосування спеціальних технічних засобів захисту. По-третє, забезпечення дотримання вимог щодо банківської таємниці повинно знаходитися в площині системи правових засобів, які встановлюються законодавством з метою належного захисту прав клієнтів. Реалізація відповідних прав клієнтів повинна здійснюватися шляхом встановленого законом обов'язку банку гарантувати таємницю банківського рахунку, операцій за рахунком і відомостей про клієнта.

2. Банківська інформація – це будь-які відомості, безпосередньо або опосередковано пов’язані із банком, банківською діяльністю та банківською системою, які необхідні при прийнятті відповідного рішення банком або клієнтом. У вузькому розумінні, банківську інформацію можна розглядати як відомості про банк та його діяльність.

3. Гармонізація систем національного і європейського права не може здійснюватися механічним перенесенням норм та стандартів у національну систему права, в ході інтеграційних процесів потрібно враховувати національні особливості. Потрібно враховувати таку особливість банківської діяльності, а в першу чергу це стосується банківської інформації та інформаційних процесів, як прагнення до уніфікації та стандартизації. Серед основних чинників гармонізації банківського законодавства повинна стати уніфікація банківської термінології, без якої неможливо досягти відповідності та узгодженості у правовій сфері.

Література

1. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 № 2121- III – [Електронний ресурс] – Режим доступу до матеріалу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2121-14/page>

2. Цивільний Кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV– [Електронний ресурс] – Режим доступу до матеріалу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

3. Узагальнення Верховного Суду України від 21.12.2009 р. „Судова практика розгляду справ про розкриття банками інформації, яка містить банківську таємницю, щодо юридичних та фізичних осіб”– [Електронний ресурс] – Режим доступу до матеріалу: <http://www.scourt.gov.ua/clients/vs.nsf>

4. Олейник О.М. Основы банковского права: Курс лекций. – М.: Юристъ, 1997. – С. 209.

5. Старинський Підходи до визначення поняття „банківська інформація” та виділення її видів / Старинський М.В. / Правовий вісник Української академії банківської справи. – 2011. – № 1 (4). – С. С. 69.

6. Council of Europe Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime and on the Financing of Terrorism CETS No.: 198 - [Electronic resource] - Access to

content:<http://www.conventions.coe.int/Treaty/Commun/QueVoulezVous.asp?NT=198&CM=8&DF=24/11/2014&CL=ENG>

7. Закон України «Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про запобігання тероризму» від 31.07.2006 № 54- [Електронний ресурс] – Режим доступу до матеріалу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/54-16>

8. Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму» від 28.11.2002 р. № 249-IV – [Електронний ресурс] – Режим доступу до матеріалу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/249-15>

9. Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 14.10.2014 р. № 1702-VII – [Електронний ресурс] – Режим доступу до матеріалу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1702-18>

10. Постанова Правління Національного банку України № 267 від 14.07.2006 р. «Про затвердження правил зберігання, захисту, використання та розкриття банківської таємниці» [Електронний ресурс] – Режим доступу до матеріалу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0935-06>.

11. Податковий Кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755- VI – [Електронний ресурс] – Режим доступу до матеріалу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17>

12. Council directive 2011/16/EU of 15 February 2011 on administrative cooperation in the field of taxation and repealing Directive 77/799/EEC - [Electronic resource] - Access to content: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2011.064.01.0001.01.ENG

13. Меморандум взаєморозуміння між Урядом України і Організацією економічного співробітництва та розвитку щодо поглиблення співробітництва від 07.10.2014 – [Електронний ресурс] – Режим доступу до матеріалу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/966_003

References

1. Zakon Ukrainy «*Pro banki i bankivsku diyalnist*» vid 07.12.2000 r. № 2121-III (Law of Ukraine "On Banks and Banking" of 07.12.2000 № 2121- III) – [Electronic resource] - Access to content: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2121-14/page>

2. Tsyvilnyy Kodex Ukrainy vid 16.01.2003r. № 435-IV(Civil Code of Ukraine of 16.01.2003 № 435-IV) – [Electronic resource] - Access to content: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

3. Uzagalnenya Verhovnogo Sudu Ukrainy vid 21.12.2009r. «*Sudova praktyka rozglyadu sprav pro rozkryttya bankamy informatsii, yaka mistyt bankivsku taemnytsyu, shchodo yurydychnyh ta fizychnyh*» (Summary of the Supreme Court of Ukraine of 21.12.2009 r. "Litigation proceedings on disclosure of bank information containing bank secrecy regarding legal and natural persons")– [Electronic resource] - Access to content: <http://www.scourt.gov.ua/clients/vs.nsf>

4. Oleynyk O.M. *Osnovy bankovskogo prava: Kurs lektsiy*(Principles of Banking law: Lectures), – M.: Yurist, 1997. – 209p.

5. Starynskiy M.V. *Pidhody do vyznachennya „bankivska informatsiya” ta vydilennya ii vydiv* / Starynskiy M.V. / (Approaches to the definition of "information bank" and the selection of species), Legal Gazette Ukrainian Academy of Banking. - 2011. - № 1 (4). – 69p.

6. Council of Europe Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime and on the Financing of Terrorism CETS No.: 198 - [Electronic resource] - Access to content: <http://www.conventions.coe.int/Treaty/Commun/QueVoulezVous.asp?NT=198&CM=8&DF=24/11/2014&CL=ENG>

7. Zakon Ukrainy «*Pro ratyfikatsiyu Konventsii Rady Evropy pro zapobigannya terroryzmu*» vid 31.07.2006 r. № 54 (On ratification of the Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism of 31.07.2006 № 54) - [Electronic resource] - Access to content: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/54-16>

8. Zakon Ukrainy «*Pro zapobigannya ta protydiyu legalizatsii (vidmyvannyu) dohodiv, oderzhanyh zlochyнным shlyahom, abo finansuvannyu terroryzmu*» vid 28.11.2002 r. № 249-IV ("On the prevention of legalization (laundering) of proceeds from crime or terrorist financing" from 28.11.2002 r. № 249-IV) – [Electronic resource] - Access to content: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/249-15>

9. Zakon Ukrainy «*Pro zapobigannya ta protydiyu legalizatsii (vidmyvannyu) dohodiv, oderzhanyh zlochyнным shlyahom, abo finansuvannyu terroryzmu ta finansuvannyu rozpovsyudzhennya zbroi massovogo znyshennya*» vid 14.10.2014 p. № 1702-VII («On prevention and counteraction to legalization (laundering) of proceeds from crime, terrorist financing and the financing of proliferation of weapons of mass destruction» from 14.10.2014 r. № 1702-VII) – [Electronic resource] - Access to content: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1702-18>

10. Postanova Pravlinnya Natsionalnogo banku Ukrainy № 267 vid 14.07.2006 r. «*Pro zatverdzhennya pravyl zberigannya, zahystu, vykorystannya ta rozkryttya bankivskoi taemnytsi*» («On approval of storage, protection, use and disclosure of

bank secrecy») [Electronic resource] - Access to content:
<http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0935-06>.

11. Podatkovyy Kodex Ukrainy vid 02.2010 r. № 2755- VI (Tax Code of Ukraine from 02.12.2010r. № 2755- VI) – [Electronic resource] - Access to content: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17>

12. Council directive 2011/16/EU of 15 February 2011 on administrative cooperation in the field of taxation and repealing Directive 77/799/EEC - [Electronic resource] - Access to content: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2011.064.01.0001.01.ENG

13. Memorandum vzaemorozuminnya mizh Uryadom Ukrainy i Organizatsieyu ekonomichnogo spivrobitnytstva ta rozvytku shchodo poglyblennya spivrobitnytstva vid 07.10.2014r. (Memorandum of Understanding between the Government of Ukraine and the Organization for Economic Cooperation and Development to deepen cooperation from 7.10.2014r.) – [Electronic resource] - Access to content: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/966_003

Biography of the author

name **Tamara Chernadchuk**

academic titles **Candidate of legal sciences, associate professor.**

a personal e-mail **chernadchuk@list.ru**

full Transferable officially recognized by the organization:

Sumy National Agrarian University

the legal address of the organization (at least city and country) **Sumy, Ukraine**

actual professional or academic position (function and workplace) **associate professor of administrative and informational law chair**

where and when he/she graduated **Ternopil National Economic University, 1994**

Interregional Academy of Personnel Management, Kyiv, 2000

professional orientation or specialization **Banking law. Informational law.**

International law. Fiscal law. Financial law.

the most relevant publication outputs

Chernadchuk T.O. Legal principles of organization and information security of payment systems: some issues /T.O.Chernadchuk// State and regions - 2014. № 1 pp.66-69.

Chernadchuk T.O. Regarding the definition of exchange relationships / T.O. Chernadchuk // Public Law. - 2014. - № 4 (16). - pp.87-92.

Chernadchyuk T.O. Currency legal relationship as a legal category / T.O. Chernadchuk // Public Law. - 2015. - № 1 (17). - pp.93-99.